

УДК 342:351

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.1.28>**Іван Бернацький,**

аспірант кафедри фінансового права

Інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВІ МЕТОДИ ПУБЛІЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

У роботі визначено актуальність розвитку системи правового регулювання фінансово-правових відносин, що виникають у результаті реалізації фінансовими установами функцій публічної фінансової діяльності. Встановлено, що метою роботи є оцінка сучасних векторів розвитку публічної фінансової діяльності фінансових установ України на основі методів реалізації фінансово-правових відносин та визначення потенціалу їх розвитку з урахуванням діджиталізації фінансових потоків.

Узагальнено методи публічної фінансової діяльності фінансових установ, що стосуються мобілізації публічних фінансових ресурсів; розподілу публічних фінансових ресурсів; використання публічних фінансових ресурсів. У статті виділено загальні та специфічні методи публічної фінансової діяльності фінансових установ.

Доведено, що в рамках звичайної публічної фінансової діяльності фінансових установ України можуть використовуватися як стандартні методи формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, так і специфічні методи публічної фінансової діяльності фінансових установ, які враховують особливості фінансової діяльності у сфері банківської справи, страхування, лізингу, факторингу, форфейтингу, інших фінансових операцій, в тому числі із залученням фінансових установ на різних етапах руху публічних бюджетних ресурсів. Вказано, що залежно від напрямку реалізації операцій стосовно публічних фінансових ресурсів фінансовими установами можуть використовуватися інструменти нормування, лімітування, оцінювання (кредитного ризику) тощо, що дозволить забезпечити оптимальну реалізацію політики управління активами та пасивами фінансової установи при досягненні балансу економічних інтересів між публічними та приватними учасниками держави загалом. Визначено потенціал та перспективи розвитку методів публічної фінансової діяльності фінансових установ на основі використання альтернативних способів формування та використання публічних фінансових ресурсів.

Ключові слова: метод, публічні фінанси, фінансова установа, фінансова діяльність, фінансовий потік, регулювання, криптовалюта, публічна фінансова діяльність, акумулювання, розподіл, використання, публічні фінансові ресурси, фінансування, бюджет, контроль.

Постановка проблеми. Актуальність роботи зумовлена тим, що в сучасних умовах досить динамічними темпами розвиваються підходи до регулювання публічної фінансової діяльності фінансових установ України, в тому числі на основі використання загальних та специфічних методів публічних фінансів.

Дослідження сутності, правового змісту та мети реалізації публічної фінансової діяльності фінансових установ вказує на актуальність визначення методів проведення таких операцій з урахуванням особливостей фінансової діяльності та специфіки публічних фінансових потоків.

Дану тематику досліджувала значна кількість вітчизняних та закордонних науковців, зокрема: Д. О. Білінський, І. М. Бондаренко, О. О. Головашевич, Л. А. Савченко, Н. Ю. Пришва, А. Селіванов, Н. Діденко, М. П. Кучерявенко, Д. О. Білінський,

О. О. Дмитрик, О. П. Гетманець, М. А. Пожидаєва, П. Франкевич та інші.

Метою роботи є оцінка сучасних векторів розвитку публічної фінансової діяльності фінансових установ України на основі методів реалізації фінансово-правових відносин та визначення потенціалу їх розвитку з урахуванням діджиталізації фінансових потоків.

Виклад основного матеріалу. Методи публічної фінансової діяльності фінансових установ виділяють залежно від цілей та напрямів розвитку публічних фінансових потоків. Зокрема, на думку Д. О. Білінського, І. М. Бондаренко, О. О. Головашевич [1], реалізація публічної фінансової діяльності здійснюється відповідним суб'єктом з використанням інструментів, прийомів та принципів мобілізації, розподілу, перерозподілу та використання публічних фінансових пото-

ків. Це, на нашу думку, може бути адаптовано і до фінансово-правових відносин фінансових установ у контексті їхньої публічної фінансової діяльності в Україні. Наведені науковці здійснюють ідентифікацію методів публічної фінансової діяльності залежно від окремих факторів – стадії публічної фінансової діяльності, форми фінансових активів, джерел їх формування, мети використання, а також їх співвідношення (між публічними доходами та публічними витратами).

Зокрема, науковці виділяють методи публічної фінансової діяльності фінансових установ, що стосуються:

- мобілізації публічних фінансових ресурсів;
- розподілу публічних фінансових ресурсів;
- використання публічних фінансових ресурсів [2-3].

Специфіка фінансового ринку та надання фінансових послуг передбачає поділ методів публічної фінансової діяльності фінансових установ на методи добровільної та обов'язкової мобілізації публічних фінансів, при цьому слід використовувати імператив податкового або бюджетного зобов'язання (платежу), що за правовою природою визначає умови та напрями мобілізації публічних фінансових ресурсів. Зокрема, для фінансових установ, на нашу думку, найбільш поширеними за цією класифікацією є методи саме добровільної акумуляції коштів, а, з огляду на фінансовий механізм функціонування фінансового ринку, фінансові установи є провідними інституціями на ринку акумулювання депозитів, учасниками ринку обігу державних цінних паперів, в тому числі боргових, зміни форм публічних фінансових ресурсів з використанням інструментарію лізингу, факторингу, форфейтингу тощо [4-5].

Стосовно методів розподілу публічних фінансових ресурсів у фінансово-правовій науці виділяють методи фінансування та кредитування. Фінансові установи за своєю економіко-правовою природою не мають змогу проводити фінансування на безповоротній основі публічних фінансових ресурсів, оскільки не входять у систему бюджетного процесу України, водночас стосовно методів кредитування саме фінансові установи України є провідними інституціями розподілу публічних фінансових ресурсів через інструментарій державного кредитування, в тому числі у сфері публічного регулювання даного процесу. Нині одну з провідних ролей в складі фінансових установ України відіграють банки, в тому числі і державні банки, тому їх можна розглядати як провідні дер-

жавні інституції в рамках розподілу фінансових публічних потоків, у тому числі і за операціями кредитування та обслуговування державного місцевого боргу [6].

Механізм дотацій, субвенцій та субсидій за правовим регулюванням не входить до методів публічної фінансової діяльності фінансових установ України. У реалізації методів публічної фінансової діяльності фінансових установ України на всіх етапах руху публічних фінансових ресурсів актуальним є врахування економічних інтересів учасників процесу обігу ресурсів та дотримання фінансово-правових основ регулювання на національному фінансовому ринку.

Останнім етапом руху публічних фінансових ресурсів є їх використання, що може бути спрямовано на фінансування видатків або покриття зобов'язань окремих учасників бюджетного або податкового процесу. За цільовим спрямуванням методи використання публічних фінансових ресурсів фінансовими установами України можуть бути класифіковані на посуб'єктні та пооб'єктні, а за формою надходження публічних фінансових ресурсів – на готівкові та безготівкові (переважають у складі фінансової системи України стосовно опосередкування руху фінансових активів) [7].

Базовими інструментами реалізації публічної фінансової діяльності фінансових установ є депозити, облігації внутрішньої державної позики, поліси страхування, договори на фінансову діяльність, які використовуються в рамках першого етапу мобілізації публічних фінансових ресурсів [8].

Стосовно етапу розподілу публічних фінансових ресурсів фінансові установи вибирають найбільш зважений і збалансований варіант розподілу публічних коштів за рівнем дохідності, ризикованості, термінами та валютами залучення і розміщення [9].

У рамках останнього етапу руху публічних фінансових ресурсів – їх використання – фінансовими установами використовуються інструменти кредитування, в тому числі державного та місцевого кредитування, виплати страхових відшкодувань, роялті, процентів та видатків за фінансовими операціями, виплати суми та винагороди за облігаціями внутрішнього державного боргу [10-11].

Залежно від напрямку реалізації операцій стосовно публічних фінансових ресурсів фінансовими установами можуть використовуватися інструменти нормування, лімітування, оцінювання (кредитного ризику) тощо, що дозволить забезпечити оптимальну реалізацію політики управління активами та пасивами фінансової установи при досягненні балансу економічних інтересів між

публічними та приватними учасниками держави загалом.

Висновки

Отже, наведені методи публічної фінансової діяльності фінансових установ класифіковані залежно від стадії руху публічних фінансових ресурсів і враховують специфіку участі фінансових установ у загальному русі економічних активів, при цьому, з огляду на сучасну трансформацію світового фінансового ринку, потенціалом розвитку національної фінансової системи є впровадження методів акумулювання, розподілу та використання фінансових активів альтернативного типу, тому в Україні актуальним є розгляд нормативно-правових актів, що регулюють процес емісії, продажу, обігу та погашення криптовалют. У перспективі це, на нашу думку, дозволить посилити гнучкість та фінансову стійкість фінансової системи України, в тому числі й у сфері публічної фінансової діяльності фінансових установ.

Список використаних джерел:

1. Фінансове право : посібник для підготовки до іспитів / Д. О. Білінський, І. М. Бондаренко, О. О. Головашевич та ін. Харків : Право, 2018. 212 с.
2. Савченко Л. А. Правові основи фінансового контролю: навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 504 с.
3. Пришва Н. Ю. Місце правового регулювання державних доходів в системі фінансо-

вого права. *Вісник Чернівецького університету*. 2003. Вип. 172. С. 75.

4. Соколова Э. Д. Правовое регулирование финансовой деятельности государства и муниципальных образований. Москва: ИД «Юриспруденция», 2009. 161 с.

5. Селіванов А., Діденко Н. Діалектика приватного і публічного в правовому регулюванні. *Право України*. 2001. № 11. С. 17.

6. Фінансове право : підручник / М. П. Кучерявенко, Д. О. Білінський, О. О. Дмитрик та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф. М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2013. 400 с.

7. Фінансове право України : навчальний посібник / Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко Н. Ю. Пришва та ін. Київ : Прав. єдність, 2009. 485 с.

8. Фінансове право : підручник / Бандурка О. М., Гетманець О. П., Жорнокуй Ю. М. та ін.; за заг. ред. О. П. Гетманець. Харків, 2017. 392 с.

9. Гетманець О. П. Завдання науки фінансового права в умовах розвитку господарських відносин в Україні. *Форум права*. 2020. № 1 (60). С. 6-12.

10. Франкевич П. Адміністративно-правові засади функціонування фінансової системи в контексті глобалізації та європейської інтеграції: досвід Польщі та можливості його використання в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 18 с.

11. Пожидаєва М. А. Фінансова система країни як предмет дослідження науки фінансового права: дискусійні питання. *Фінансове право у XXI сторіччі: здобутки та перспективи* : збірник наукових праць за матеріалами міжнародної наук.-практ. конф. (5–6 жовтня 2011 року). Ч. I. Київ: Алерта, 2011. С. 47–53.

Ivan Bernatskyi. Legal methods of public financial activity of financial institutions

The paper identifies the relevance of the development of the system of legal regulation of financial and legal relations arising from the implementation of financial institutions functions of public financial activities. It is established that the purpose of the work is to assess modern vectors of development of public financial activity of financial institutions of Ukraine on the basis of methods of realization of financial and legal relations and determination of potential of their development taking into account digitalization of financial flows.

The methods of public financial activity of financial institutions concerning mobilization of public financial resources are generalized; distribution of public financial resources; use of public financial resources. The article highlights general and specific methods of public financial activities of financial institutions.

It is proved that within the framework of ordinary public financial activity of financial institutions of Ukraine both standard methods of formation, distribution and use of financial resources and specific methods of public financial activity of financial institutions can be used, which take into account features of financial activity in banking, insurance, leasing, factoring, forfeiting, other financial transactions, including the engagement of financial institutions at different stages of the movement of public budget resources. It is indicated that depending on the direction of operations related to public financial resources, financial institutions can use the tools of rationing, limiting, assessment (credit risk), etc., which will ensure optimal implementation of asset and liability management policy of the financial institution while achieving a balance of economic interests between public and private participants in the state as a whole. The potential and prospects of development of methods of public financial activity of financial institutions on the basis of use of alternative ways of formation and use of public financial resources are defined.

Key words: method, public finance, financial institution, financial activity, financial flow, regulation, cryptocurrency, public financial activity, accumulation, distribution, use, public financial resources, financing, budget, control.